

MATI IN GOSPODINJA

LETO 1933

4. JANUARJA

ŠTEV. 1

Brezposelnost, uboštvo in prosjačenje

Eno izmed najtežjih vprašanj današnjega časa je vprašanje — želodca: kako nasititi stotisoče lačnih in stradalajočih? Takih, ki vrh vsega še prezebajo, ker nimajo ne kuriva ne obleke.

Ob razmotrivanju tega vprašanja moramo vse danes podpore potrebne deliti na dve vrsti. Videli bomo, da mora biti tudi način pomoči različen.

Potrebni so podpore: 1. brezposelni, 2. ubogi v zmislu ubožnih zakonov. — Oskrba ubožcev je, čeprav so določila zakonov precej zastarela, vendar le zakonito urejena. Seveda širokogrudno bi jih bilo treba tolmačiti in izvrševati. To pa je stvar občine. Nimam sicer dosti jasnega vpogleda, kako izvršujejo danes občine svoje obveznosti nasproti svojim ubožcem, za katere morajo skrbeti iz javnih sredstev, zdi se pa, da ne povsod tako, kakor bi morale. Kajti drugače bi ne moglo biti povsod, v mestu in na deželi, ob vsakem času toliko prosjakov. — Iz neposredne bližine v veliki predmestni občini imam priložnost opazovati, koliko prosjakov od vseh vetrov iz tujih občin si podaja kljuge hišnih in sobnih vrat, proseč nekateri hrane, drugi — teh je kakopak največ, — denarja, tretji zopet obuvale, obleke, i. dr. — Toda ne samo iz naših občin, celo od južnih krajev, iz Bosne in od drugih prihajajo prosjaki, kakor da bi se prav po naši deželi in posebno v okolici Ljubljane cedila med in mleko. Saj ne bom trdil, da med njimi niso potrebni. Nikjer pa ni rečeno, da smo

prav mi v naši obubožani deželi dolžni skrbeti za brezposelne južne brate. Zakaj se ti ne obračajo na domače kraje, ki so neprimerno bogatejši — vsaj na živilih — nego so naši.

Teh prosjakov naše občine prav gotovo niso dolžne podpirati ali vzdrževati. Kajti po določbah zakona mora vsaka občina, ki izplača v nujni sili enkratno začasno podporo tujemu občanu, takoj zahtevati povračilo od one občine, ki ima v njej domovinsko pravico doistični prejemnik podpore. Iz lastne izkušnje vem, kako silno težko se doseže povračilo podpor od hrvatskih občin, ker je tam domovinski in ubožni zakon povsem različen od našega. Iz občin drugih krajev naše države, ki naših domovinskih in ubožnih zakonov sploh poznati ne morejo, je povračilo ubožnih podpor kratkoma nedosegljivo. To velja tudi za Bosno, Hercegovino in Macedonijo, ker ondi v mnogih krajih niti nimajo organiziranih občin.

Mislím, da je o občinskih ubogih, kakršne označujejo ubožni zakoni v zvezi z domovinskim zakonom, dovolj povedanega. Iz tega pa izhaja neizprosna zahteva, da mora v prvi vrsti vsaka občina sama prevzeti skrb — in sicer popolnoma vsol — za svoje ubožce. Ako se to zgodi, bo tudi beračenje in prosjačenje v glavnem po sebi prešlo.

Se nekaj o brezposelnih. Brezposelnost v današnji obliki je pač nov pojav v svetovni zgodovini, kakoršnega ne pomni svet. Toda — ali se morejo prištevati brezposelni med ubože? Res je, da so potrebni vse podpore prav tako kakor drugi ubožci. Ampak oni nimajo značaja ubogih v zmislu ubožnega zakona.

na. Zato pravim, da preskrba brezposelnih, njihova prehrana, ni izključno stvar občine, niti ni njena postavna obveznost. Ako bi hotel iti stvari do dna, bi postavil temeljno trditev: V prvi vrsti je dolžan skrbeti za brezposelne tisti svetovni kapital, ki jih je pahnil v brezposelnost. Kako pritegniti kapital k izpolnjevanju te dolžnosti, ako taji dolžnost krščanske ljubezni do bližnjega, o tem ne bomo razglabljali mi. Državniki naj se pečajo s tem vprašanjem! Pa ne samo kapital, ki je še v državi, tudi tisti, ki je naložen zunaj države, bi se moral pritegniti k akciji za vzdrževanje brezposelnih. Toda s podporami samimi jim bo pač hipno, a bore malo pomagano. Dati jim bo treba dela, da si bodo mogli prislužiti kos vsakdanjega kruha.

Ne sme pa iti tako dalje, da bi sto in tisoči brezposelnih beračili in prosjačili od hiše do hiše, od vrat do vrat, in postajali tam celo odurni in sirovi, ako stranka, ki dostikrat sama nič nima, ne more zadovoljiti njihovih nemalokrat drznih in nič kaj skromnih zahtev. Kakor rečeno: Beračenja in prosjačenja od hiše do hiše v mestu, a še bolj po deželi mora biti konec; ali vsaj omejiti se mora do skrajnosti. Vaj teh ljudi, med katerimi je poleg zares potrebnih le preveč delomrznežev, potepuhov, dostikrat obrazov, ki spadajo za omrežje in ki jih ne zadrže niti zaklenjena hišna vrata, se je prav zadnji čas obrnil na deželo. Pred to poplavo niso več varne trgovine, ne cerkve, ne župnišča, ki so oblegana od takih, ki so potrebni podpor, še bolj pa od takih, ki jih niso potrebni. Saj dela na deželi ne manjka, vsaj za zdravo hrano, ko delavca tam ni mogoče tako plačati, kakor v rednih razmerah. Toda brezposelnim gre bolj za denar (čeprav ne vsem, kar poudarjamo, da ne delamo krivice poštenim izjemam). Nikdo pa ne sme prikrivati resnice, da je že sedaj in utegne postati še bolj ogrožena javna varnost, ako se ne zajezi poplava brezposelnih delomrznežev po deželi, kamor se je obrnila, odvrnjena iz mest. Zato smemo upravičeno pričakovati in zahtevati, da bo

do vsi čuvarji javne varnosti pokazali vso službeno vneto tudi v tem pogledu, kakor so jo pokazali v zadnjih časih ob drugih prilikah in primerih. Ljudstvo na deželi jim bo za to hvaležno.

Se to-le naj povemo: Razne dobrodelne ustanove, karitativne organizacije, n. pr. Elizabetne in Vincencijeve konference po mestnih in večjih krajih z velikimi uspehi delujejo tudi za omiljenje bede brezposelnih, ne da bi imele kaj prida podpore iz javnih sredstev. Kar dajejo, naberačijo njihovi člani sami pri dobrih ljudeh na temelju večnih načel krščanske ljubezni do bližnjega. Pa še tu se najde kaka občina, ki sama ne stori dosti ali nič.

Reči hočem: Z omenjenimi državnimi sredstvi naj se izdatno podprejo tudi vse karitativne organizacije, ki lajšajo bedo brezposelnim in tudi onim ubogim, za katere bi morale skrbeti — občine, banovine in država. — F. K.—n.

O uhanih pri dekletih

Navzlic težkim in neugodnim razmeram v katerih živimo, kupujejo ljudje še vedno reči, ki ne samo da nimajo nikakega pomena in da nič ne koristijo, ampak celo škodujejo in poleg tega še ostanki kulture barbarških narodov. Še vedno opažamo namreč pri majhnih deklicah in celo dečkih, da nosijo uhane.

Če le malo pomislimo, pridemo do tega zaključka. Otrokom je nakit prav nepotreben, pa naj gledamo to že s katerega koli vidika. Otroci nikakor ne rabijo nakita in jim je to iz vzgojnega stališča bolj v škodo kakor pa v korist. Razen tega pa povzročajo uhani v ušesih prav pogostoma vnetje, nepotrebne bolečine in celo to, da se mora mati z otrokom zateči k zdravniku. Če pomislimo vrhutega, da nakit ni zastoj, tedaj je res skrajni čas, da to neumno navado popolnoma odpravimo. Če je tak nakit že doma, tedaj naj kar ostane tam kjer je, ni treba, da ga zato vtikamo ubogim otrokom v ušesa. Proč torej z nakitom pri otrocih, posebno še z uhani!

O vzrokih razkrajanja

Sedaj, ko je pritisnila trda zima, in so za daljšo dobo prenehala dela na vrtu in na polju, se mi zdi umestno, da se za izpremembo nekoliko pomenimo o kakem prirodnem pojavu, ki mnogokrat prav odločilno posega v gospodarstvo in gospodinjstvo. Je namreč nešteto skrivnostnih pojavov, ki jih sicer opazujemo dan na dan pa si jih ne znamo razlagati, dasi bi bilo njih umevanje za vsakogar, zlasti pa za gospodinjo zelo važno in potrebno.

Kaj ko bi v nekaterih člankih skušali pojasniti vzroke, da se vsako živilo in sploh vse, kar ima svoj izvor iz živalstva in rastlinstva (organske snovi), prej ali slej, na ta ali oni način pretvori ali razkroji! Ta sicer neizogibna izprememba nam je največkrat v škodo; zato govorimo navadno o pokvarjenju živil ali sploh organskih snovi. Ali ne bi bilo potrebno, da bi vedeli kako da kruh plesni, zakaj mleko skisa, zakaj malinovec zavre, kako da jabolko, krompir, pa tudi les gnije itd.? Gotovo! Kdor pozna vzroke teh pojavov, mnogokrat lahko škodo odvrne, ker razkrajanje prepreči ali vsaj za krajšo ali daljšo dobo ovira.

Neovržno je dandanes dokazano, da povzročajo vsako izpremembo ali pretvorbo organskih snovi — torej tudi vseh živil — majhna živa bitja (s tujo besedo jih imenujejo mikroorganizmi), ki spadajo po svojem bistvu k rastlinam. Delijo se v tri glavne skupine in sicer v plesne glivice, v kvasnice in pa v glivice ceppljivke ali bakterije. Vsa ta živa bitja so tako silno majhna, da jih z golim očesom ni mogoče videti. Človeško oko jih zazna in njihove oblike razloči šele tedaj, ako so več stokrat ali celo tisočkrat povečane. Razmnožujejo se neizmerno hitro in sicer tem hitreje, čim manjše so. Zaradi svoje silne neznatnosti in lahkote in zaradi neizmerne množine se nahajajo prav povsod, zlasti v zraku, v vodi, in prahu, na živilih, na orodju, na rokah — sploh pa na površju zemlje in do neke višine v zraku, pa tudi do

neke globine v zemlji in prostora, kjer bi ne bilo teh majhnih živih bitij.

Prvotni dom teh živih bitij je pravzaprav obdelana zemlja (črna zemlja do prilično enega metra globine). Odondot pridejo v zrak, veter jih raznaša na vse predmete na zemlji. Zato se nahajajo, kakor že rečeno, prav povsod v neizmernem številu. V enem samem litru dobre vrtné zemlje so naštehi do 10.000 milijonov klic (malih živih bitij v raznih oblikah). V litru cestnega prahu jih je 1000—6000 milijonov. V litru rečnine (vode iz kake reke) je okoli 50 milijonov klic. Kakor je zemlja v globini od prilično treh metrov dalje popolnoma brez živih bitij, tako je tudi čista studenčnica, ki izvira globoko iz zemlje, popolnoma brez klic. Ako pa v taki res v pravem pomenu besede čisti vodi peremo n. pr. sadje, je v njej na mah milijone klic v enem samem litru. V litru mleka, kupljenega na trgu, so naštehi 2000 milijonov bakterij. V litru mošta, ki kipi, je tudi okoli 2000 milijonov kvasnic. V kilogramu sesekljanega mesa je več tisoč milijonov bacilov.

Majhna živa bitja se razmnožujejo neverjetno hitro. Plesni se še širijo s trosi, ki se tvorijo v silnih množinah, slično kakor pri drugih rastlinah seme. Z močno plesnivega predmeta se kar pokadi, ako pihnemo po njem. Trosi (seme) od plesnih glivic se namreč v milijardah razprše po zraku. Kvasnice, ki se nahajajo zlasti v sladkih tekočinah (v moštu) se razmnožujejo na ta način, da brste iz sebe mlade stanice. Bakteriji ali glivice ceppljivke se razmnožujejo pa tako, da se posamezne stanice cepijo na dvoje (odtod ceppljivke). Vsak bakterij, ki doraste, se razcepi v dva, ko tista dva doraste, se zopet vsak zase razcepi na dva samostojna dela itd. Iz enega samega bakterija jih nastane v ugodnih razmerah v 10 urah 1000 milijonov.

Zaradi svoje nepojmljive neznatnosti potrebujejo vsa majhna živa bitja za svoje življenje jako malo in bi nam s tem, kar porabijo zase, ne napravile znatne škode. Toda bistve razkrajanja

in s tem povzročene škode in nevarnosti tiči v tem, ker pretvarjajo organske snovi na tak način, da niso več uporabne, ali da so škodljive, včasih celo za življenje nevarne. Gnilo jabolko ni več uporabno, pokvarjeni sadni shránki (konzerve) so škodljivi, pokvarjeni mesni shránki ali pokvarjeni shránki v stroju fižola so smrtno nevarni. S temi škodljivimi ali celo strupenimi snovmi ne odganjajo od živih samo človeka in živali, ampak tudi druge njim sorodne tekmece.

Zanimivo je n. pr. delovanje bacilov, ki povzročajo bolezni pri človeku ali pri živalih. Ker jih telo, v katerem so se naselili, dokler je živo, zelo ovira v njihovem razvoju, ga skušajo najprej umoriti, na ta način, da proizvajajo v njem strupene snovi, ki gostitelja (človeka ali žival), res umore, ako narava omaga, da ne more proizvajati dovolj protistrupov, ki bi razvoj bacilov ustavili. H.

(Dalje.)

Hišna goba

V hišah, ki so vlažne, se dostikrat naseli neka gliva, ki se v ugodnih razmerah zelo razširi in lahko veliko škoduje. Ta nadležna gliva škoduje lesu in zidu, vrhu tega pa ogroža tudi zdravje stanovalcev.

Hišna goba je goba, ki se pojavi povsod na krajih, ki so vlažni in topli in kamor nikoli ne posije sonce. Možno je tudi, da zanesejo gobo v hišo že takrat, ko jo postavljajo, in sicer z lesom, ki ga rabijo za stavbo. Trosov te gobe, je v zraku več kot dovolj; če ti najdejo potem primeren prostor in snov, tedaj obvisi na tej in začno tam poganjati podgobje, ki kmalu prepreže vso stvarino. Prvi znak te lesne bolezni v stanovanju so majhni, črnkasti madeži na površju desk, blodov itd. To so tako zваны nosilci trosov. Drugi pomemben znak za gobo pa je, da se deske v tleh udajo ako hodimo po njih. Če smo to opazili, tedaj lahko z gotovostjo trdimo, da

je v lesu goba, ki se je tudi že precej razširila. Če potem dvignemo tiste deske, ki se pri hoji udajajo in jih obrnemo, tedaj vidimo, da so na spodnji strani trhle, preperle in plesnive, temne in omehčane. Vse to je naredila goba. Ravno tako kakor deske uniči ta bolezen tudi debelo bruno. Iz vsega tega lahko sklepamo, da je izredno važno zatirati hišno gobo na vse načine, ki so nam na razpolago.

Goba pa nam ne uniči samo tal in sten, temveč utegne škoditi tudi ljudem, ki stanujejo v takih prostorih, kakor sem že omenila. Stanovalci z gobami okuženih hiš čutijo pogosto razne bolečine in neugodja, posebno se, če v takih prostorih spe. Večinoma pa ti ljudje za gobo niti ne vedo in zato tudi nikakor ne morejo slutiti, odkod njih slabo počutje in vsakvistične bolečine. Če žive in spe v takih stanovanjih leta in leta, tedaj res ni čudno, če se začno pojavljati neprijetne slabosti in obolenja raznih vrst.

Nevarnost hišne gobe nam kaže tudi zahteva, da mora hišni posestnik, ki prodaja hišo v katero se je vgnezdila goba, na to opozoriti kupca sicer je kaznovan.

Svéda zatiranje gobe ni tako zelo enostavno. Najprvo je potrebno, da odstranimo iz tal ali sten vse deske, ki jih je napadla goba ter jih požgamo. Če so prizadeti tudi zidovi n. pr. v kletih, skednjih itd., jih je treba očistiti, tako da vse zidove spraskamo. Tudi odpadke od zidu je treba vreči v ogenj, da pomorimo s tem trose gobe. Če se je goba lotila tudi stropa v kleti, tedaj ne pomagaj, če ga samo ometeno. S tem ne dosežemo drugega nego to, da pospešimo razširjanje trosov, ki jih spravimo v zrak, da se naselijo zopet drugje. Tako smo bolezen prenesli zopet naprej.

Za zatiranje gobe so naprodaj kemična sredstva, ki prav uspešno pomagajo proti tej nadlogi. Eno izmed teh bi bilo Antonomine, ki ga dobimo v drogerijah in lekarnah! Š. H.

Hugo Turk:

Škrob

Važna sestavina človeške hrane in živalske krme je škrob (»štirka«), ki se nahaja v najrazličnejših hranilih in krmilih rastlinskega izvora in katerega kemiki uvrščajo v skupino ogljikovih vodikov; vsaj obstoji iz kemijskih prvin ogljika, vodika in kisika, torej iz prav istih kot tolšče (maščobe), samo v drugačnem razmerju.

Škrob najdemo v oblikah malih značilnih celic — zrnca v različnih semenih, listih in koreninah rastlin. Tako je škrob glavni sestavni del pšenične moke, krompirja, koruze in riža; zato se iz teh tudi tovarniško pridobiva. V tovarnah dobe iz krompirja 14 do 25%, iz pšenice in koruze 50 do 70%, iz riža 70 do 80% škroba.

Zunanje je podoben škrob moki in dobro očiščen je tako kakor moka, bel prašek brez okusa in duha. V mrzli vodi, alkoholu in v etru se škrob ne raztopi, v gorki vodi pa pokipne t. j. se napoji in razmoči v lepljivo snov, katero imenujejo škrobov klej. Škrob se razlikuje od moke tudi po svoji izdelavi: dotim se moka pridobi z mletjem, se pa škrob napravlja na ta način, da dotične rastlinske dele stro ali žmanejo in z vodo polivajo in izpirajo, tako da se pri tem škrobova zrnca sesedejo na dno vode. Od preostalih rastlinskih delov odločijo škrob na različne načine v tovarniških in kemijskih pripravah. Če se škrob razgreje do 160 ali 200°C, se izpremeni v dekstrin (škrobov gumi, praženi dekstrin), ki se že v mrzli vodi raztopi v lepljivo tekočino.

Škrob z razredčenimi kislinami kuhan ali s sladom in vodo razgret se spremeni v grozdni sladkor in dekstrin.

Dobro je, če si zapomnimo, da jod pobarva škrob vijoličasto do temno modro, ker s tem lahko ugotovimo razne goljufive potvorbe in kvare živil in krmil s škrobovo moko. V ta namen uporabljamo jedovo tinkturo (raztopino joda v spiritu).

Pri človeški in živalski prehrani ima

škrob isti pomen kot ga imajo tolšče (maščobe); daje telesu moč in gorkoto, ker pri telesnem delovanju ali življenju nadomešča izrabljene moči ter pri tem izgoreva in pomaga napravljati telesno toplino. Preobilno zaužiti se v telesu spreminja v tolščo, katero tedaj delno lahko nadomešča v hrani oziroma v krmi. Škrob pa nikdar ne more nadomestiti beljakovin pri prehrani.

Občne važnosti pa je škrob v tehniški uporabi, zato ga izdelujejo v velikih množinah kot pšenični, krompirjev, koruzni in rižev škrob. Najboljši in tudi najdražji je rižev škrob. Boljši in dražji škrob radi kvarijo in pačijo s slabšim in cenejšim. Za hranilne namene se te vrste škrob rabi izjemoma. Toda velik pomen ima škrob navedenih vrst za izdelovanje špirla, groznega ali škrobnega sladkorja, dekstrina, pa tudi pri izdelavi hranil, krmil in zdravil. Največje važnosti je škrob pri škrobljenju blaga in perila, dalje pri izdelavi papirja, napravi kleja ali lepiva in slednjič za lepoticenje ženskih obrazov kot prašek (»puder«).

Zmlet krompirjev škrob se prodaja kot krompirjeva moka in se uporablja za napravo močnatih jedi. — Preostanki pri mletju krompirjeve moke se dobro porabijo kot živalska krma. Vodni odpadki pri izdelavi krompirjeve moke se porabljajo kot izvrstno gnojilo za krompirjeve njive.

Pri izdelovanju pšeničnega škroba se pridobiva tudi lepilo, katerega smo že gori omenili. Uporablja se kot čevljarско lepilo pa tudi kot živinska krma in dobro izčiščen celo za človeško hranivo kot »lepilčeva moka« za juho in kot dodatek krompirjevemu močniku, še bolj pa pri izdelavi različnih umetnih hranil. Ta lep se dodeva tudi testu, iz katerega izdelujejo v tovarnah makarone, rezance itd.

Koruzni škrob porabljajo za izdelavo groznega ali škrobnega sladkorja, še bolj pa za goljufivo kvarjenje in potvarjanje čokolade, kakao-a in raznih začimb.

Pošljite naročnino!

Gospodinjstvo

Gospodinjstvo delo je mnogovrstno, različno in razcepljeno. Velika umetnost je obdržati ravnotežje na gospodinski tehnici. Težko je zmagovati kupoma naložena opravila. Tožbe: Naveličala sem se večnega napora, ki mi ga naložila dom, hiša, otroci in posli, se pogosto slišijo iz ust preobložene matere gospodinje. Gospodinjstvo zahteva močno ženo. Močna žena, ne bo omagala v odgovornem delu in tudi ne bo izgubila sebe in svojcev na poti življenja. Dobra gospodinja je gospodarica vseh, ki so po krvi in duhu spojeni z njo. Cilj njenega delovanja je dobrobit doma. Pa tudi dobrobit njenega moža otrok in poslov.

V dosego tega cilja je potrebno, da se z vso vsmo zavzame za različna, množestvilna znanja, ki jih zahteva gospodinjstvo. Gospodinja je v eni osebi kuharica, šivilja, perica, vrtnarica, kupovalka in prodajalka. Vsa ta znanja, ki spadajo k telesnim delom, mora obvladati. A to ni še zadosti! Telo brez duše je mrtvo. Gospodinjstvo delo brez duše gospodinje ne more uspeti!

Srčna in umska izobrazba, zvezana s telesnim delom, pomladi in oživi uspešno gospodinjstvo delo. Gospodinja mora biti vzgojiteljica, svetovalka in dušna vodnica svojcev. Njeno duševno in telesno delo je neskončno. Zelo težka je naloga gospodinje-žene. Napram možu mora govoriti njena mičnost, ljubeznjivost in prikupljivost. Napačne in neumestne so domneve, ki se večkrat slišijo iz ust omožene žene, češ, saj imam že moža, čemu mi bo zdaj mičnost, prikupljivost in snaga v obleki. Sedaj tudi ne rabim več prijetnosti svoje osebnosti. Take domneve so velikrat roditeljice bridkih, težkih ur v družinskem življenju. Z zanemarjanjem svoje osebnosti odbija žena moža. On išče zabave drugod, udaja se pijaci, zanemari ženo in otroke. Doma ne najde več toplega prijetnega kotička. Zato ne ljubi doma in ga zanemari. Žena-gospodinja se mora izpopolnjevati, mora rasti in se naučiti spoštovati moža. Spoštovati pa tudi samo sebe!

Kuhinja

g Jabolčni cmoki iz krompirjevega testa. Za testo bom skuhala 4 debele krompirje. Olupljene stlačim z valjarjem jih zribam na ribežnu, ali pa jih nastrgam. Na deski naredim testo. Krompirju pridenem 2 žlici kisle smetane, eno celo jajce ali dva rumenjaka, primerno soli in četrt kilograma moke. Narejeno testo razvaljam za mezinec na debelo. Nato ga narežem v krpice, ki so 3 prste dolge in ravno tako široke. Kisla olupljena jabolka narežem na kocke, ki naj bodo tako velike, da jih lahko zavijem v pripravljene krpice. Jabolčne kocke potrese s sladkorjem, zavijem v testo in v dlani še zaokrožim. Ko je vse zavito in zaokroženo, skuham v obilni vreli slani vodi. Kuhane pobere iz vode, naložim na krožnik in zabelim z mastjo ali surovim maslom. V tej zabeli zarumenim žlico drobtin. Ako jih po vrhu še s sladkorjem in cimetom potrese, so še boljši in slajši. Neobhodno potrebno pa to zadnje ni.

g Čajno pecivo. Orehoči kolački. Za te mešam osminko kilograma surovega masla tako dolgo, da se peni. Temu primešam eno celo četrtino kg moke, četrtino kilograma drobno razrezanih orehov in osminko kg sladkorja. To mešam toliko časa, da nastape nekako testo. Iz tako pripravljenega testa delam podolgate oblike, jih potlačim z dlanjo, da so enakomerne, ter jih nato spečem v srednjevroči pečici.

ga Mleko je bogato na apnu, ima pa malo železa. Zato ne bi ostal pri moči odrasel človek, ki bi živel samo ob mleku. Profesor Bunge v Baslu je opazoval 10 letnega dijaka, ki ni užival nič drugega kakor mleko. Bil je bled, imel je vedno mrzle roke in noge, hitro se je utrudil in srce mu je nagajalo. Dijaku se je gabila razum mleka vsaka druga jed. Samo mleko je hrana le za dojenčke. In še dojenček, če je že star eno leto in mu ne daš nič drugega, začne pešati. Delavke v tovarnah, ki živijo največ ob bolem kruhu in mleku, so blede, kakor sirotka. Kruh, sir, moka in jajca poleg mleka, pa zadostujejo vsem potrebam človeka in života.

Z A N A Š E M A L E

Virgilij:

Usmiljeni sanko.

Oh, da noče
sneg zapasti!
Ni mogoče
snincu vzrasti!

Sle bi sanke
moje nove,
neugnanke,
čez vrtove!

Mraz ledene
burje brije,
a snežene
smuči ni je!

Tam na trati
skala seva;
božja Mati
tam sameva.

Z meči v duši
prebodena,
v skalni ruši
zapuščena.

Jo odenem
v svile tanko
in zadenem
jo na sanke

Oh, da noče
sneg zapasti!
Ni mogoče
snincu vzrasti!

Sle bi sanke
moje nove,
neugnanke,
čez vrtove!

Ajd z Marijo
z vsemi meči
v domačijo
k topli peči!

O doktorju, ki je vse vedel

Bil je reven mož, ki se je pisal Rak. Pripeljal je nekoč doktorju v mesto voz drv in ko je imel prejeti zanje denar, je videl, kako ima doktor lepo v sobi, mizo polno jedi in pijače, in tudi on bi bil rad postal doktor. »To se lahko zgodi!« mu je rekel gospodar, »kupi si abecednik, ki ima na prvi strani petelina; prodaj svoj voz in vola, pa si kupi lepo obleko in kar še doktor rabi, na svojo hišo pa obesi tablo z napisom: Tu stanuje doktor, ki vse vé. In kmet je vse to storil.

Tisti čas se je zgodilo, da je bilo nekemu imenitnemu gospodu ukradeno veliko denarja. Ker niso mogli najti tatu, so prijatelji obvestili tega gospoda, da

stanuje v vasi neki doktor, ki vse vé. Gospod je dal takoj zapreči in se je peljal k temu možu: ali bi šel z njim in poiskal tatu.

»Bi že šel,« je rekel mož, »toda moja žena Marjeta mora z menoj.«

Gospod je bil zadovoljen, pa so se odpeljali. Ko so prišli v grad, je bila miza že pogrnjena. Gospod je povabil gosta h kosilu in seveda tudi njegovo ženo Marjeto. Ko je prinesel služabnik prvo skledo na mizo, je rekel kmet svoji ženi: »Ti Marjeta, vidiš, ta je bil prvi!« Hotel je s tem reči: Ta je bil šele prvi izmed služabnikov, ki bodo jedi prinášali. Služabnik je pa razumel tako, da je on prvi tat izmed onih, ki so gospodu denar ukradli. Grozno se je ustrašil in je takoj zunaj povedal svojim tovarišem: »Ta doktor pa res vse vé, kaj bo z nami?« Drugi služabnik kar ni maral nesti jedi v sobo. Ko je pa končno le vstopil in postavil skledo na mizo, je rekel kmet svoji ženi: »Ti, Marjeta, vidiš, ta je pa drugi!« Služabnika je obšel silen strah in kar zginitil je iz sobe. S tretjim ni bilo nič drugače, kmet je rekel svoji ženi: »Ti, Marjeta, vidiš, ta je bil pa tretji!« Četrti je prinesel pokrito skledo z raki in gospod je ukazal kmetu, naj ugame, kaj je notri, če res vse vé. Kmet je pogledal skledo in bil v veliki zadregi, kaj naj odgovori. »O, jaz ubogi Rak!« je vzkliknil in precej obmolknil. Ko je gospod to slišal, je precej rekel: »Že ve in tudi to ve, kdo je meni denar ukradel.«

Ko so služabniki to slišali, so bili vsi prepadeni in eden je namignil kmetu, naj stopi z njim ven. Zunaj so mu priznali vsi štirje, da so res denar ukradli, in ga milo prosili, naj jih ne izda. Tudi pokazali so mu, kje je denar skrit. Kmet je šel potem v sobo in je rekel gospodu: »Zdaj bom pogledal v knjižo in vam povedal, kje je denar skrit.« Medtem je bil že peti služabnik zlezel v peč, da bi slišal, kaj bo kmet gospodu

povedal. Kmet je pa po abecedniku iskal petelina in ga ni mogel najti. Rekel je: »Vem, da si notri in tudi tebe najdem.« Oni v peči je menil, da njega misli, skočil je ves prestrašen iz peči in zavpil: »Ta pa res vse ve, vse ve!«

Zdaj je kmet gospodu povedal, kje je denar skrit; ni pa povedal, kdo mu ga je ukradel. Od obeh strani sta bila potem on in Marjeta obdarovana in sta tudi lahko sedela za bogato mizo.

Vremenske prerokbe

Januar:

Ako so jasni
gorski grebenci,
kadar prihaja
sveti Vincencij,
z grozdom se hvalil
v trte boš senci.

Kadar svetega se Pavla
ne ustraši pridna mravlja
in prikaže se na plan,
blagoslov bo zemlji dan.

Kadar prosinec odpira dežnike,
žetve poletne ne bodo velike.

Virgilij.

Šaramánt

Bil je star mož z veliko brado in širokimi usti, ime mu je bilo Šaramánt. Imel je veliko vrečo. S to vrečo je hodil od hiše do hiše in kjer je našel kakęga lenega otroka, ga je pobral in stlačil v to vrečo. Ko je bila vreča polna, jo je zadel na hrbet in odnesel leno otroko daleč daleč proč, v temen gozd.

Tam je imel kočo, videti je bila od znotraj kakor ovčji hlev. Tja je iztresel lene otroke. Tam so morali delati od jutra do večera. Kaj so delali? Nogavice so pletli, fižol izbirali, žito čistili, žlice rezljali, slikanice lepili, papirnate čelade strigli, lesene ptice barvali in tako reč. Toda ni bilo njih, kar so naredili: vse to je prinašal Šaramánt pridnim kmetom in njihovim marljivim otrokom.

Obdržal je pa Šaramánt lene otroke toliko časa v svoji staji, da so se poboljšali. Potem so smeli spet domov. Če je pa katerega še vdrugič vjel, mu je pa dal — za večjo kazen še prav malo jesti. Kajti stari Šaramánt je učil otroke: Kdor ne dela, naj tudi ne je.

Kdor je pa vtretjič prišel v njegov ovčji hlev, temu je pa Šaramánt počrnil ves obraz, da so drugi vedeli: ta je velik lenuh.

Polajnarjev Srečko je bil že dvakrat pri starem Šaramantu, toda spet in spet se je vdal lenobi. Zjutraj ni maral zgodaj vstati. Zvečer pa, koaj da je solnce zašlo, je legel kar v kuhinji na klop in zaspal. Šolskih nalog pa nikjer in čez dan mu tudi ni bilo knjige mar.

Pa je opazil nekega dne, da gre spet Šaramánt z vrečo ponj. »Hopla,« si je dejal, »danes pa Šaramánta oplahtam!« Hitro vtakne svoj nožek v žep.

Nič ni pomagala ne prošnja ne grožnja: Srečko je moral spet v Šaramantovo vrečo. Na polji do koč je pa potegnil iz žepa svoj nožek in je prerezal vrečo. Smuk! iz vreče ven, toda baš tedaj je koračil Šaramánt čez neko brv in modri Srečko je pljusnil v vodo.

Šaramánt ga je pustil, da se je dobro okopal, ga potegnil potem iz vode in privezal na konopec, da mu ni mogel spet uiti. Slabo se je potem Srečku godilo v Šaramantovi staji. Samo kruh in vodo je dobival za južino in ne besedice ni smel spregovoriti z drugimi otroki.

To je še dobro, da vam lahko povem: Srečko se je potem res poboljšal in je postal prav marljiv deček, da so imeli starši in učitelji in Bog nad njim veselje.

Kaj moraš vedeti

1. Kdaj in kje izšel prvi časopis?
Leta 1505 v Augsburgu na Nemškem.
2. Od kdaj Japonci štejejo leta?
Od leta 660 po Kristu.
3. Kje je največji svetilnik na svetu?
Na vrhu svetilnika na Mont Valérian: za milijard do svetla se vidi 300 km daleč.
4. Kako imenujemo z drugo besedo
10.000 m?
En mirameter.